

Matěj Matela

DR. ADOLF LORENZ A VIDNAVA. DĚTSTVÍ, VZPOMÍNKY A NÁVRATY

Abstract

The study aims to present the world-famous orthopedist Adolf Lorenz (1854–1946) as a native of Vidnava, a Silesian border town where he lived the first eleven years of his life and where he always liked to come back. The text deals, in detail, with Lorenz's family background, his childhood memories of various experiences and interesting people, the motivations that led him to choose a career as a doctor, and it also deals with his later returns to his hometown. The most significant visit took place in August 1935, when the famous doctor unveiled his commemorative plaque in the Vidnava Square.

Keywords: Vidnava, orthopedics, surgery, history of medicine, Johann Ehrlich, Josef Bauch, Alois Bauch, Franz Then, Florian Pischel, Johann Fuhrmann, Josef Obeth, Eduard Albert, Tomáš Garrigue Masaryk, Donati's Comet, Bernartice, Albert Lorenz, Adolf Lorenz

Nejvýznamnější syn města Vidnavy

V dlouhé řadě osobností, které spatřily světlo světa na Jesenicku, nalezneme i několik jedinců, kteří svým dílem bez nadsázky dobyli svět. Monumentalně odkazu člověka, jenž se stal ústředním tématem předkládané studie, se však zřejmě žádný z jesenických rodáků nevyrovná. Za svou mnohaletou kariéru totiž vyléčil na desítky tisíc nemocných a jeho metody, byť v modifikované formě, pomáhají uzdravovat dodnes. Jeden z otců moderní ortopedie Adolf Lorenz (1854–1946) se díky svým velkolepým úspěchům na poli navracení zdraví, především nejmenším pacientům, navždy zařadil mezi nejvýznamnější tváře moderní světové medicíny.¹

Ještě předtím, než se Adolf Lorenz ve svém oboru vypracoval na celosvětovou kapacitu, prožíval dětská léta způsobem, jenž byl vlastní nespočtu jeho vrstevníků. Pokud bychom se mohli vypravit o 160 let zpět v čase, našli bychom jej v uličkách tehdy pulzující Vidnavy (něm. Weidenau) jako malého neposedného kluka, který paradoxně na učení příliš nedbal, coby chlapce obklopeného pozoruhodnými lidskými typy a učícího se poznávat svět.

Prostředí, v němž se člověk narodí a vyrůstá, představuje jeden z nejzásadnějších determinantů jeho života, charakteru. Toto pravidlo jednoznačně platí i v případě Adolfa Lorenze, který po celý život neztratil nic z toho, co si odnesl z rodných slezských nížin. Navzdory glorifikacím jeho práce napříč kontinenty si dokázal zachovat skromnost a pokoru, vycházející z celoživotní silné křesťanské víry, vštěpované mu od nejtělejšího věku. Za dědictví rodného Jesenicka lze považovat rovněž jeho pověstnou pracovitost a nezdolnou fyzickou i duševní sílu, kterou si zachoval v podstatě až do posledních dní.

Silného vlivu tohoto zapadlého koutu někdejšího Rakouského Slezska na svou osobnost si byl Lorenz velice dobře vědom a zmiňovali jej přirozeně i jeho jeseničtí životopisci.²

1 Blíže k Lorenzovým metodám a práci viz např. Hugo GLASER, *Vývoj moderního lékařství*, Praha 1962, s. 53–55; Pavel DUNGL, *Ortopedie*, Praha 2014, s. 646–647; Seyed Behrooz MOSTOFI (ed.), *Who's Who in Orthopedics*, London 2005, s. 206–207; Adolf LORENZ – Alfred SAXL, *Orthopaedics in Medical Practice*, University of Chicago 1913, 288 s.

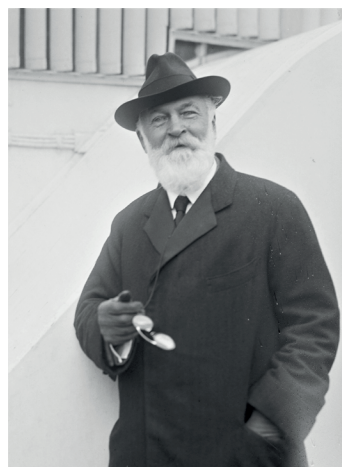
2 Dva příklady za všechny: „Roku 1884 se Lorenz s opravdovou slezskou houževnatostí zaměřil na tehdy ještě málo známý obor ortopedie.“ (Josef EHRLICH, *Prof. Dr. Adolf Lorenz, Weidenaus weltberühmter Sohn*, *Altvaterbote* 7/1951, s. 212); „Lorenzovi předkové byli zemědělci. Právě jim vděčí za obrovskou vitalitu a tvůrčí sílu, kterou uplatňoval v průběhu devíti desetiletí.“ (*Ich durfte helfen. Zum 100. Geburtstag von Hofrat Adolf Lorenz*, Weidenau-Kroßer Heimatbund, 1953, s. 23).

K Vidnavě si zároveň po celý život uchovával vřelý a láskyplný vztah a rád se sem, již coby proslulá vědecká kapacita, vracel – s největší slávou 18. srpna 1935, kdy se v rodném městě zúčastnil slavnostního odhalení své pamětní desky. Přesto se tato významná kapitola Lorenzova života, na rozdíl od jeho pozdějších osudů,³ dosud tematizace na podrobnější a odbornější bázi nedočkala. Pokusme se tedy tento deficit napravit a přiblížit si nejen vidnavská léta dr. Lorenze, ale i jeho pozdější slezské návraty.

Souhrn pramenů

Jednoznačně nejzásadnější pramennou základnou pro tuto studii se stala Lorenzova vlastní autobiografie, kterou roku 1936 vydalo prestižní newyorské nakladatelství Charles Scribner's Sons pod názvem *My Life And Work: The Search For A Missing Glove*,⁴ volně přeloženo *Můj život a práce. Hledání ztracené rukavice* (netradiční podtitul odkazuje na zásadní příběh z dob Lorenzova dětství, o němž bude pojednáno níže). Toto dílo, jež představuje základní příručku o životě slavného ortopeda a dodnes upoutá svěžím vypravěčským stylem a nečekanou čtivostí, se o rok později dočkalo vydání v němčině jako *Ich durfte helfen*, tedy *Bylo mi dovoleno pomáhat*.⁵ Je zajímavou skutečností, že v kapitolách tematizujících dětství a mládí Lorenz nevyužívá ich-formu (na rozdíl od zbylé části, začínající jeho vídeňskými studii), ale volí pro žánr autobiografie poměrně nezvyklou er-formu. Tímto literárně zdařilým narativem však dociluje nadmíru zajímavého odstupu od hlavní postavy, tj. sama sebe coby dítěte, což mu v určitém ohledu poskytuje větší prostor pro umělecké ztvárnění tohoto období svého života.

Žánr autobiografie v sobě přirozeně nese určité úskalí v objektivnosti předkládaných dat. Autor řadu míst svého života opomene zmínit, mnohé chvíle či pocity neuvede záměrně, ať už pro jejich zdánlivou bezvýznamnost, či z osobních pohnutek, které zná často jen on sám. Mimořádně cenným doplněním Lorenzova díla se proto stala vzpomínková kniha jeho staršího syna Alberta, rovněž věhlasného chirurga, jež vyšla roku 1978 pod názvem *Wenn der Vater mit dem Sohne...* (ve volném překladu *Když otec se synem...*).⁶ Nejenže v ní Lorenz mladší svěžím literárním stylem líčí řadu humorných i vážných příhod se svým slavným otcem, ale zároveň doplňuje nemalé množství bílých míst ortopedova života, mnohé informace upřesňuje, ba i místy poodhaluje rodinná tajemství. Období Adolfova dětství nevyjímaje.

Obr. 1: Zakladatel moderní ortopedie dr. Adolf Lorenz, jenž změnil dějiny medicíny, USA, druhá polovina 20. let.
Bain News Service.

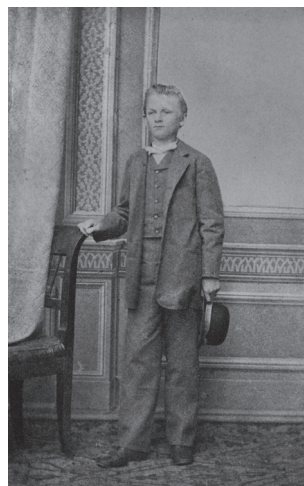
3 Více k Adolfu Lorenzovi v češtině viz např. Matěj MATELA, *Zvoník z Cukmantlu. Dvacet pozapomenutých osobností předválečných Jeseníků*, Jeseník 2022, s. 203–215; TÝŽ, „On a Tour of Mercy.“ *Americký úspěch slavného ortopeda dr. Adolfa Lorenze na konci roku 1902*, in: XXII. svatováclavské setkání v Jeseníku: sborník referátů, Jeseník 2022, s. 29–38; TÝŽ, *Rukavice a smysl života. Adolf Lorenz, otec ortopedie ze slezské Vidnavy*, Dějiny a současnost 6/2023, s. 36–39.

4 Adolf LORENZ, *My Life And Work: The Search For A Missing Glove*, New York 1936, 362 s.

5 TÝŽ, *Ich durfte helfen. Mein Leben Und Wirken*, Leipzig 1937, 347 s.

6 Albert LORENZ, *Wenn der Vater mit dem Sohne...*, Wien 1978, 354 s.

Jako nanejvýš významný zdroj posloužila rovněž dvě periodika, vydávaná v poválečné éře odsunutými německými krajan-ny. Na konci roku 1951 vyšel v listu *Der Altvaterbote* objemný Lorenzův životopis z autorské dílny kněze a vlastivědce Josefa Ehrlicha,⁷ který lékařova životní data obohatil o jeho vidnavské kořeny a pozdější návraty.⁸ Totéž číslo přineslo dvě Lorenzovy vzpomínky na dětství,⁹ jež obě byly původně publikovány v jesenickém periodiku *Mährisch-Schlesische Presse*, a krátký článek o odhalení Lorenzovy pamětní desky, který napsal Franz Then.¹⁰ Právě texty tohoto významného regionálního vlastivědce a kronikáře představují další důležitý pramen, o nějž se studie opírá. Listy odsunutých krajanů z Vidnavska, od roku 1956 ustálené pod názvem *Heimatbrief für Weidenau-Großkrosse*, roku 1951 uveřejnily obsáhlý Thenův životopis Adolfa Lorenze s konkrétnějším zaměřením na lékařovy vidnavské kořeny¹¹ a báseň Hanse Hellera přednesenou u příležitosti odhalení desky.¹² V tomtéž periodiku vyšel v roce 1953 text ke 100. výročí Lorenzova narození, bez uvedení autora,¹³ a poslední kapitola Lorenzovy autobiografie, která představuje nezastupitelný zdroj při výzkumu zmíněného slavnostního srpnového dne roku 1935 z pohledu hlavního aktéra.¹⁴ Hojně využity byly rovněž archivní materiály, zejména matriky, dále internetové zdroje a odborné studie především z poválečné doby.

Obr. 2: Portrét Adolfa Lorenze jako chlapce.
Adolf LORENZ, My Life And Work: The Search For A Missing Glove, New York 1936.

Velkým pánem ještě před narozením

V úterý 1. června 1852 se ve vidnavském kostele svatě Kateřiny Alexandrijské konala svatba. Pomocný kněz Josef Peikert oddal třicetiletého sedlářského mistra Johanna Lorenze, původem z Bernartic (něm. Barzdorf), se čtyřiadvacetiletou Agnes Ehrlich z Vidnavy.¹⁵ Tento den se stal nejen zásadním mezníkem Lorenzova života, ale překvapivě také profesní kariéry. Ve své autobiografii totiž Lorenz uvádí, že nevěstin bratr Johann Ehrlich, který tehdy studoval práva, ale stále více tíhl k řeholnímu životu, dal po obřadu své sestře netradiční svatební dar – slíbil jí, že se pokusí začlenit jejího prvorozeného syna do chlapeckého pěveckého sboru při

7 O něm více viz Franz PESCHEL, *Josef Ehrlich*, in: *Das Weidenauer Ländchen, Sudetenschlesien. Eine Chronik* Herausgegeben vom Heimatbund Weidenau-Großkrosse e. V., Neuburg a. d. Donau 1986, s. 272–273.

8 J. EHRlich, *Prof. Dr. Adolf Lorenz*, s. 212–213.

9 Ad. LORENZ, *Die Barzdorfer Großmutter und der reiche Fischzug in Hermsdorf*, *Altvaterbote* 7/1951, s. 214–215; Ad. LORENZ, *Der Herr Rittmeister*, *Altvaterbote* 7/1951, s. 215–216.

10 Franz THEN, *Enthüllung der Gedenktafel für Professor Lorenz in Weidenau*, *Altvaterbote* 7/1951, s. 213–214.

11 TÝŽ, *Ein berühmter Weidenauer; Hofrat Dr. Adolf Lorenz*, Weihnachtsbrief 1951 an die heimatvertriebenen Landsleute aus Weidenau, Groß-Krosse und Haugsdorf, 1951, s. 11–13.

12 Hans HELLER, *Festgedicht*, Weihnachtsbrief 1951 an die heimatvertriebenen Landsleute aus Weidenau, Groß-Krosse und Haugsdorf, 1951, s. 13.

13 *Ich durfte helfen. Zum 100. Geburtstag von Hofrat Adolf Lorenz*, s. 23–24.

14 Ad. LORENZ, *Ich wohne meinem Begräbnis bei*, Weidenau-Kroßer-Heimatbund, Neuburg an der Donau 1953, s. 25–27.

15 Zemský archiv v Opavě (dále ZA v Opavě), fond Sbirka matrik Severomoravského kraje, inv. č. 3497, sign. Vi VIII 13, původce: Vidnava, římskokat. f. ú., 1837–1857, s. 73.

prastarém klášteře v korutanském městečku Sankt Paul im Lavanttal, kde by zároveň mohl studovat první čtyři třídy nižšího gymnázia. „*Matka ani na okamžik nezapochybovala, že se její Adolfla* [domácká podoba jména Adolf ve slezském dialektu – pozn. autora] *postupem času stane ‚ein grosser Herr‘ – velkým pánem,*“¹⁶ líčí Lorenz. Matčinu značně neurčitou vizi o synově budoucnosti Adolf již v útlém věku přijal za svou a na dotazy dospělých, čím chce jednoho dne být, s jistotou vlastní dětem odpovídal, že velkým pánem. Stejně jako Agnes ani on netušil, co si pod tímto pojmem vlastně představit.

Obr. 3: Unikátní snímek vidnavského kostela svaté Kateřiny před opravou roku 1881. Vlastivědné muzeum Jesenicka, inv. č. H/JE 6983.

Přestože Lorenz datuje tento strýcův slib ke dni svatby rodičů, zřejmě je mladšího data – do kláštera totiž Johann Ehrlich vstoupil až rok po svatbě, v roce 1853, a to ještě nikoliv ve zmíněném Sankt Paulu, ale ve štyrském Admontu. V Korutanech zakotvil až v roce 1856, dvě léta po Lorenzově narození, kdy se stal mnichem a přijal řeholní jméno Gregor.¹⁷ Tento úctyhodný Ehrlichův závazek tedy pravděpodobně zazněl o něco později. Na jeho vyplnění se tím však, jak uvidíme, nic nezměnilo.

16 Ad. LORENZ, *My Life And Work*, s. 2.

17 J. EHRLICH, *Abt Gregor Ehrlich*, *Altvaterbote* 4/1950, s. 25; Richard STRELLI, *Abt Gregor Ehrlich von St. Paul (Kärnten)* †, in: *Studien und Mitteilungen aus dem Benediktiner-Orden*, Brünn 1913, s. 191–193.

Velký den pro novomanžele Lorenzovy a ještě významnější moment pro světovou ortopedii nastal 21. dubna 1854, kdy malý Adolf přišel coby prvorozený na svět.¹⁸ Rodný domek čp. 98 se nacházel téměř uprostřed vidnavského náměstí, k jeho demolici došlo v souvislosti s výstavbou současné radniční budovy v roce 1867. Lorenzovi regionální životopisci jsou názoru, že právě tehdy se rodina přestěhovala do nárožního domu čp. 66 k rodičům matky Agnes (o nichž bude pojednáno níže).¹⁹ Z určitých náznaků v Lorenzově autobiografii ale vyplývá, že k přesídlení k Ehrlichovým došlo dříve. Příkladem za všechny budiž letná a na první pohled přehlédnutelná zmínka o tom, že když Adolfovi nechutnalo matčino jídlo, odebral se k babičce na chléb s máslem „do zadního pokoje“ (v origin. „to his grandmother in the back room“),²⁰ což zřetelně poukazuje spíše na variantu, že rodiny sdílely společné přístřeší již v době před udávaným rokem 1867 – tehdy totiž třináctiletý Lorenz ve Vidnavě již dvě léta nepobýval.

Láska k otci a složitý vztah s matkou

Světlovlásý, na svůj věk velice vysoký, náramně hubený a trochu pokřivený. „Vždy neučesaný a obvykle nemytý, i přes to všechno ale pěkný chlapec s upřímnou svěží tváří a nádhernýma modrýma očima.“²¹ Roztomilost mělo trochu kazit jen odstávající pravé ucho, které se stávalo terčem vtípů vrstevníků. Takhle Lorenz v krátkosti a s typickou dávkou sebeironie popsal fyzický zjev sebe coby dítěte. Jeho dětství se nijak nelišilo od ostatních vidnavských vrstevníků. Většinu času trávil spolu s kamarády na ulicích, kde od března do listopadu běhal bos, což jej mělo zocelit natolik, že nikdy nestonal.²²

Právě z těchto bezstarostných časů si Lorenz v paměti uchoval svou vůbec první a mimořádně zajímavou vzpomínku. Jednoho horkého letního odpoledne přihlížel tomu, jak po náměstí jel směrem k hřbitovu povoz tažený čtyřmi koňmi a plně naložen velkými kusy mramoru lesknoucími se v ostrém slunci. Na jednom z bloků spatřil vyrytý pozlacený nápis. Písmena nepřečetl, nicméně čísla si zapamatoval: 1859.²³ Tehdy ještě netušil, že se jedná o pomník upomínající na rakousko-francouzskou válku o Lombardii, jež 24. června vyvrcholila bitvou u Solferina. Tento raný Lorenzův vjem je o to vzácnější, že jej můžeme spatřit dodnes. Kámen s křížem odolal válkám a častým změnám režimů, které střední Evropou za půldruhého století prošly, a stále se tyčí na hřbitově v Kraši nejen coby svědek jedné z prohraných bitev starého císařství, ale i jako zhmotnělá první vzpomínka otce světové ortopedie.

Život těch nejmenších však v první řadě ovlivňují a formují lidé, kteří je obklopují. Na milující osoby z rodinného zázemí, stejně jako na zajímavé postavy tehdejší Vidnavy měl Adolf Lorenz mimořádné štěstí.

Své rodiče Lorenz pochopitelně zmiňuje, zajímavé ale je, že očividně nemá tendenci zpravit čtenáře o svém vztahu k nim. A právě zde sehrála nanejvýš významnou roli zmíněná vzpomínková kniha Lorenzova syna Alberta, kterému nečiní sebemenší potíže upřímně vylíčit i ty rodinné vztahy, o nichž jeho otec – nevědomky, či naopak záměrně – pomlčel.

18 ZA v Opavě, fond Sbirka matrik Severomoravského kraje, inv. č. 3492, sign. Vi VIII 8, původce: Vidnava, římskokat. f. ú., 1841–1854, s. 276.

19 F. THEN, *Ein berühmter Weidenauer*, s. 11.

20 Ad. LORENZ, *My Life And Work*, s. 11.

21 Tamtéž, s. 7–8.

22 Tamtéž, s. 10.

23 Tamtéž, s. 3–4.

Obr. 4: Pamětní kříž uprostřed hřbitova, ležícího na katastru Velké Kraše, vztýčený na památku války s Itálií.

Foto Martin Hanáček, květen 2023.

Obr. 5: Detail mramorového podstavce s dobře viditelným letopočtem 1859, o němž se zmiňuje Lorenz.

Foto Martin Hanáček, květen 2023.

Otec Johann pracoval, jak již bylo zmíněno, jako sedlár a zároveň provozoval menší hospodu, kde se zákazníci mohli občerstvit při čekání na to, až budou jejich postroje opraveny. Tatínka Lorenz líčí jako velice šikovného řemeslníka a rozšafného člověka, jehož velice rád pozoroval při práci. „Lorenz svého otce miloval, i když od něj jako malý chlapec obdržel nespočet ran a facek,“²⁴ popisuje vztah Adolfa k otci syn Albert. Ten si ve svých čtyřiceti letech nechal o jedněch prázdninách narůst dlouhý knír, čímž u Lorenze staršího vyvolal neskonalejší úžas. „*To není možné, no celý otec!*“ neustále opakoval a já se skoro až styděl, když mě při každé příležitosti mlčky zkoumal a ve tváři se mu zračily šťastné vzpomínky.²⁵

O poznání složitější a chladnější vztah měl však Adolf Lorenz s matkou Agnes. Přestože o této rovině svého života na stránkách autobiografie pomlčel, čtenář si nemůže nevšimnout vpravdě nízkého počtu zmínek o matce, což dává tušit, že s ní Lorenz mohl mít určitý problém. Tuto domněnku plně potvrdil právě Albert Lorenz, jehož vzpomínky jsou více než výmluvným důkazem špatného vztahu: „*Zdálo se, že Lorenz ke své matce nikdy skutečně necítil lásku ani něhu. Její smrt přejde krátkou, zpravodajsky úsečnou větou, o jeho vzpomínkách na ni nic nevím [...]. Při jedné z našich návštěv Vidnavy jsem se ho jednou před otcovským domem zeptal: ‚A tvá matka, otče, co se s ní stalo? Proč o ni nikdy nemluvíš?‘ A tehdy jsem dostal mrazivou odpověď, na kterou nikdy nezapomenu: ‚Moje matka byla hloupá žena.‘ Už nikdy jsme o ni nemluvili. Může být, že její podivná prorocká víra v jejího Adolfa byla spíš projevem*

24 AL. LORENZ, *Wenn der Vater mit dem Sohne*, s. 81.

25 Tamtéž, s. 82

*jakési ženské intuice než inteligence, avšak jeho rozsudek mi připadal až podivně tvrdý. Bylo to však vyjádřeno tak apodikticky, s jakousi zarputilou zuřivostí, kterou Lorenz vůbec neměl v povaze.*²⁶ Důvody své zášti Lorenz synovi nikdy neprozradil.

Jakkoliv Lorenz na svou matku v dobrém nevzpomínal, byla to paradoxně právě ona, kdo se stal hlavním protagonistou následující, na první pohled bezvýznamné příhody, která se však zařadila mezi určující momenty Lorenzova duchovního vývoje. A to dokonce natolik, že dala – jak bylo řečeno v úvodu studie – název jeho autobiografii. Jednoho dne našel malý Adolf v otcově sedlářské dílně zmuchlanou černou rukavici, která tam zbyla po některém z pohřbů. Chlapec si ji navlékl na ruku, odebral se k matce do kuchyně, načež se jí triumfálně zeptal, jestli se již stal tím velkým pánem. Agnes se usmála a vyslovila zdánlivě bezvýznamnou větu, kterou si však bystrý hoch zapamatoval již navždy: „*Adolfo, jestli chceš být velkým pánem, musíš mít obě rukavice. Běž a najdi i tu druhou.*“²⁷ Ona chybějící druhá rukavice se pro něj v budoucnu stane výstižnou alegorií lidského života, který je vlastně rovněž jedním velkým, nikdy nekončícím hledáním. Také jemu se v určitých chvílích života bude zdát, že má rukavice obě, jindy zase, že ztratil i tu jedinou...

Otec zemřel 30. června 1879 v 59 letech na srdeční vadu ve štýrském městě Leoben.²⁸ „*V Leobenu mi Lorenz opakovaně ukazoval dům, kde naposledy žil a zemřel jeho otec, a pokaždé, když jsme tudy jeli, podnikli jsme cestu k jeho hrobu na opuštěném starém hřbitově sv. Jakuba. [...] Starý Lorenzův hrob byl první, co po vstupu upoutalo pozornost. Když jsem po druhé světové válce místo znovu navštívil, hrob i náhrobek se staromódním obrazovým medailonem zmizely beze stopy,*“²⁹ vzpomíná na místo posledního Johannova odpočinku vnuk Albert. Jaké řízení osudu zaválo vidnavského sedláře až do Štýrska, navíc zřejmě bez manželky, nevíme.

Kde dožila matka Agnes, kdy zemřela nebo na kterém hřbitově je pochována, netušili ani Lorenzovi nejbližší, a údaj tak prozatím zůstává neobjasněn.

Babičky a sourozenci

„*Lorenz ve své biografii neignoruje všechny ženské příbuzné tak chladně jako svou matku,*“³⁰ trefně čtenáře upozorňuje syn Albert. Očividně tím naráží na kapitoly, v nichž jeho otec líčí zážitky s milovanou babičkou a které – zejména v původním anglickém vydání – dosahují podle Alberta vrcholů ryzí poezie. Jmenovala se Thekla, narodila se roku 1800 do rodiny vidnavského měšťana Josefa Böhma³¹ a v listopadu 1819 se provdala za Benedikta Ehrlicha,³² s nímž kromě nejstarší Agnes, Lorenzovy matky, a Johanna, nám již známého řeholníka v Korutanech, vychovala ještě jednoho syna a dvě dcery. Svě prarodiče Lorenz hned na začátku autobiografie popsal jako „*typické slezské rolníky žijící na malém městě, kteří o nedělích chodí do kostela ve vysokých hedvábných kloboucích, dlouhých černých šatech a s bílými rukavicemi;*

26 Tamtéž, s. 81.

27 Ad. LORENZ, *My Life And Work*, s. 16.

28 Diözesanarchiv Graz-Seckau, typ matriky: katolická, původce: Leoben (Štýrsko), římskokat. f. ú., 1878–1890, s. 34.

29 Al. LORENZ, *Wenn der Vater mit dem Sohne*, s. 82.

30 Tamtéž.

31 ZA v Opavě, fond Sbirka matrik Severomoravského kraje, inv. č. 3490, sign. Vi VIII 6, původce: Vidnava, římskokat. f. ú., 1777–1813, s. 133.

32 Tamtéž, inv. č. 3496, sign. Vi VIII 12, původce: Vidnava, římskokat. f. ú., 1781–1836, s. 78.

*zatímco každého všedního dne se, podle ročního období, plahočí za pluhem nebo stejným krokem měří svá pole a na každém druhém kroku vhodí hrst semen na hnědou zem, jako tak činí automaty“.*³³

S vidnavskou babičkou trávil malý Adolf mnoho času, díky čemuž – a bezesporu i v důsledku její přívětivé povahy – si k ní, na rozdíl od matky, vypěstoval velice vřelý vztah. Když např. jako čtyřletý trpěl zvýšenou citlivostí na světlo a jeho zrak vypovídal v přítomnosti silného záření službu, rodiče mu museli oči zavázat. Babičce Ehrlichové však bylo nevidoucího chlapečka líto a chtěla mu udělat alespoň malou radost. Obdarovala jej tedy malou krávou na provázku, s níž Lorenz chodil po pokoji. Na radost z okamžiku, kdy mu sejmuli obvaz a on konečně barevnou hračku spatřil, si pamatoval celý život.³⁴

Dědeček Benedikt Ehrlich zemřel roku 1875,³⁵ babička Thekla svého muže následovala v roce 1878.³⁶

Se svou druhou babičkou Theresií Lorenz, rozenou Spielvogel a pocházející z Horní Lipové, trávil Adolf výrazně méně času, a to navzdory skutečnosti, že bydlela v nedalekých Bernarticích. Snad se jednalo o důsledek možných rodinných rozporů, jistou roli tu ale mohl sehrát také poněkud svérázný naturel této ženy, o němž podal zajímavé svědectví samotný Lorenz roku 1940 na stránkách *Mährisch-Schlesische Presse*.

Pokud mu paměť sahala, pamatoval si Lorenz pouze jedinou návštěvu bernartické babičky, vysoké hubené paní s vrásčivým obličejem, „*uprostřed kterého se nad propadlými ústy tyčil ostře zahnutý orlí nos. Tento nos byl předán jejímu nejstaršímu synovi, Adolfovu otci, a o 30 let později oslavil své živé znovuzrození v tváři jejího pravnuka Alberta*“.³⁷ Babička tehdy žila jako vdova, její manžel Ignaz, výměnkář, zemřel již v roce 1849 na cholera.³⁸ a Lorenz jej tak nikdy nepoznal. Silnou vůni koření, kávy, a především léčivých bylinek, které stařenka vnucovala širokému okruhu svých blízkých i známých jako neomylný lék na veškeré neduhy, si Lorenz vybavil vždy, když si na návštěvu babičky vzpomněl. Po několika dnech pobytu naplněném neustálými hrami s dvacetiletou tetou Bertou, jež sdílela domácnost s matkou, nastal den loučení. „*Stařenka se při této příležitosti zachovala způsobem, který tehdy Adolfla považoval za naprostou samozřejmost, v pozdějších dobách se mu však stával stále méně srozumitelným. Chlapce, kterému nebylo více než 5 až 6 let, jednoduše zavedla na polní cestu a řekla: ‚Jsi rychlý, Adolffo, když půjdeš po silnici, za hodinu a půl jsi ve Vidnavě.‘ Bez ochrany a dozoru tak malý chlapec šťastně klusal po cestě,*“³⁹ líčil Lorenz toto ne zcela bezpečné dobrodružství po letech.

Bylo časně odpoledne a domů mohl dorazit ještě před soumrakem, jenže na cestě jej zastihla celá řada překážek: tu motýl poletující přes cestu, jinde zase datel či povozníci. Největším úskalím se ale ukázal panský rybník v Horních Heřmanicích,⁴⁰ kde právě za přítomnosti davů

33 Ad. LORENZ, *My Life And Work*, s. 1.

34 Tamtéž, s. 10–11.

35 ZA v Opavě, fond Sbirka matrik Severomoravského kraje, inv. č. 3505, sign. VI VIII 21, původce: Vidnava, římskokat. f. ú., 1864–1887, s. 99.

36 Tamtéž, s. 118.

37 Ad. LORENZ, *Die Barzdorfer Großmutter*, s. 214.

38 ZA v Opavě, fond Sbirka matrik Severomoravského kraje, inv. č. 3282, sign. JV I 18, původce: Bernartice, římskokat. f. ú., 1846–1863, s. 27.

39 Ad. LORENZ, *Die Barzdorfer Großmutter*, s. 214.

40 Přestože na online mapách (např. server mapy.cz) je rybník dosud označován modrou barvou, voda v něm již řadu roků chybí. Letecké snímky z let 2001–2003 ještě vodní plochu zobrazují, v následném trojletí 2004–2007 však již začal zarůstat a dnes je zcela pohlcen vegetací. Jeho sníženina v terénu nicméně dosud existuje.

přihlízejících probíhal výlov. „Bylo přirozené, že malý tulák, sám zanícený rybář ve vrboví potoka, zapomněl na zbytek světa kolem,⁴¹ a to natolik, že zatměl. Rychle se proto, patřičně vystrašen, rozběhl k domovu, kam dorazil pozdě večer. Protože měl pocit, že pobytem u rybníka spáchal trestný čin, váhal, zda vstoupit do pokoje rodičů. Proto tiše proklouzl pootevřenými dveřmi a posadil se na židli v tmavém rohu místnosti. Najednou zaslechl svého otce v druhém rohu místnosti, jak, namísto obávaného spílání, suše konstatuje, že druhého dne bude muset někdo zajet do Bernartic pro Adolfa...“

„Děti bez dozoru mají obzvlášť pozorného anděla strážného. Když Adolfa navždy opustil otcovský dům, bernartická babička byla ještě naživu. Už nikdy ji ale neviděl,⁴² uzavírá Lorenz svou vzpomínku. Theresie zemřela v červnu roku 1868 ve Vidnavě, tři léta po Lorenzově nástupu na studia.⁴³

Nebýt letmé zmínky v Lorenzově autobiografii by se čtenář mohl právem domnívat, že slavný ortoped neměl žádné sourozence. Naštěstí matriky a jeho syn Albert jsou o poznání sdílnější. Právě díky těmto zdrojům víme, že kromě Adolfa vyrůstali v domě čp. 66 ještě dva chlapi a jedna dívka. Roku 1856, tedy dvě léta po nejstarším Adolfovi, přišel na svět Johann,⁴⁴ pouhý rok po něm Karl.⁴⁵ Dejme opět slovo Albertu Lorenzovi, který oba své strýce z otcovy strany krátce zmiňuje. „Že měl Lorenz dva bratry – už si ani nepamatuji jejich křestní jména, ani to, zda byli starší, nebo mladší než on – se člověk dozví jen z pár řádků v druhé polovině životopisu. Chtělo by to však dozvědět se o nich více, protože se jednalo o opravdové chlapy, jako byl můj otec. Oba byli strojníci, evidentně schopní, jak ihned uvidíme, a podnikaví. Nejprve emigrovali do Konstantinopole, odkud odešli do Austrálie, kde se usadili v Sydney. Jeden se stal vedoucím strojírenského závodu, zůstal svobodným mládcem a zemřel předčasně pro přílišnou inklinaci k whisky, takže jeho stopa mizí ve tmě. Druhý se oženil s Australankou a zplodil neuvěřitelné množství synů a dcer, dokonce i na tu dobu. Stal se hlavním inženýrem australských železničních závodů a jako takový byl vedoucím celého lokomotivního systému.“⁴⁶

Navzdory současným rozsáhlým možnostem vyhledávání informací nebyl překvapivě ani jeden z Lorenzových bratrů nalezen, což je o to více zarážející vzhledem ke zmíněné úspěšné kariéře jednoho z nich. Dobový australský tisk i literatura prozatím urputně mlčí, což však podněcuje k dalšímu bádání nad životními osudy těchto dvou záhadných Vidnavanů.

Zatímco své bratry Lorenz zmíní, byť jen letmo, o sestře Wilhelmině, narozené roku 1861,⁴⁷ zarputile mlčí. Vysvětlení tradičně podává syn Albert: „Nikdo neví, že otec měl rovněž sestru. V naší rodině ale léta žila jako jakási hospodyně. ‚Teta Minna‘ byla strašně ošklivá a ani v nejmenším nepřipomínala svého bratra. Měla rachitický sedlovitý nos, obličej zjizvený neštovicemi – v té době to nebylo nic neobvyklého – a byla bezbarvá osobnost. Pokud si pamatují, můj otec se k ní choval jako ke vzduchu. Nikdy k ní nepromluvil ani slovo, ona se jej zase bála. Pravděpodobně mu připomínala jeho nemilovanou matku – a předstírat, přetvařovat

41 Ad. LORENZ, *Die Barzdorfer Großmutter*, s. 214.

42 Tamtéž.

43 ZA v Opavě, fond Sbirka matrik Severomoravského kraje, inv. č. 3505, sign. Vi VIII 21, původce: Vidnava, římskokat. f. ú., 1864–1887, s. 35.

44 Tamtéž, inv. č. 3493, sign. Vi VIII 9, původce: Vidnava, římskokat. f. ú., 1855–1870, s. 17.

45 Tamtéž, s. 35.

46 Al. LORENZ, *Wenn der Vater mit dem Sohne*, s. 83–84.

47 ZA v Opavě, fond Sbirka matrik Severomoravského kraje, inv. č. 3493, sign. Vi VIII 9, původce: Vidnava, římskokat. f. ú., 1855–1870, s. 95.

se, to by můj otec nikdy nedokázal.“⁴⁸ Nakonec se Wilhelmina provdala za štýrského učitele Aloise Illeka, podle záznamů děti neměli. Zemřela roku 1931.

Malým přítelem uznávaného malíře i veterána z italských válek

Svoboda, jíž se malému Lorenzovi dostávalo na vidnavských ulicích, pro něj skončila předčasně, neboť se již v pátém roce života stal žákem místní školy, která se, jak uvádí Franz Then, stala „první příčkou na žebříčku jeho pozdější slávy“.⁴⁹ Poprvé mu nastaly povinnosti – vedle školní docházky se zároveň začal učit hrát na housle a zpívat. Matka mu sice často vysvětlovala, že se musí učit daleko lépe než spolužáci, z nichž ani jednomu není předurčeno stát se velkým pánem, jenže Adolf na studia příliš nedbal. Zlom přišel až ve chvíli, kdy do třídy zavítal samotný pan školní inspektor, který žákům kladl nejrůznější dotazy, na něž Lorenz jako jediný ze třídy odpovídal. Inspektor seznal, že má tu čest s velice inteligentním chlapcem, což řekl i učitelé. Ten byl ale poněkud odlišného mínění a o Adolfovi přede všemi prohlásil, že je to obyčejný lenoch s tendencemi k záškoláctví. Jak později Lorenz vzpomínal, nikdy se necítil tak zostuzen. Po příchodu domů se rozhodl, že na sobě začne pracovat, což také dodržel.⁵⁰

Při bádání nad Lorenzovým dětstvím nelze než litovat, že ve své autobiografii uvádí jména osob z tohoto životního období jen velice zřídka. Zmíněného učitele tedy není možné identifikovat, stejně jako – již o poznání oblíbenějšího – kantora, na něhož Lorenz vzpomínal s láskou, neboť své žáky kromě nařizeného výkladu seznamoval i s nejrůznějšími zajímavostmi z oblasti zeměpisu a novinkami, jež se zrovna ve světě udály. Roku 1865 tak třídě oznámil velkou aktualitu, a to atentát na Lincolna. Již ale opomněl říci, o koho se vlastně jedná...⁵¹

V případě dvou mužů, kteří tvořili nedílnou součást Lorenzova dětství i tehdejší Vidnavy, je náš vypravěč našťastí konkrétnější. Tím prvním je malíř a znamenitý restaurátor Josef Bauch, otec slavnějšího Aloise Baucha (1867–1938), s jehož obrazy se lze setkat v řadě kostelů na Jesenicu.⁵² Vyučil se právě v dílně svého otce Josefa, kde byl malý Lorenz častým hostem. Toto místo, prosycené širokou škálou vůní od dřeva přes terpentýn po barvy, pro něj bylo doslova „rájem, nejen proto, že stěny nízkého pokoje zdobilo tolik vesele zářících světlic a houpajících se hlav andělíčků s pozlacenými křídly, ale také z toho důvodu, že tam panovalo příjemné teplo“.⁵³ Z obrovského množství rozličných předmětů si Adolf nejvíce zamiloval malý tabernákl, tj. zdobenou skříňku určenou pro oltář, tak dokonalou v detailech, že chlapec nedokázal potlačit svou touhu po něm a soustavně vytíženému umělci naznačoval, že by si jej rád vzal. Vždy očekával, že se tak stane, avšak „Herr Bauch jemným narážkám buď nerozuměl, nebo rozumět nechtěl“.⁵⁴ A přece nakonec Adolf tento klenot do držení dostal, byť za poněkud smutných okolností.

Manželství Bauchových zůstávalo dlouho bezdětné, až nakonec, jak uvádí Lorenz, do jejich domu čáp „malého, skutečně malého Baucha“ přece jen přinesl. Miminko bylo ale natolik neduživé, že záhy zemřelo. Lorenzova slova potvrzuje i vidnavská matrika zemřelých, podle níž se Bauchovi a jeho ženě Magdaleně narodila 13. října 1861 holčička, která vzhledem

48 Al. LORENZ, *Wenn der Vater mit dem Sohne*, s. 82.

49 F. THEN, *Ein berühmter Weidenauer*, s. 11.

50 Ad. LORENZ, *My Life And Work*, s. 13–14.

51 Tamtéž, s. 36.

52 Více o něm viz J. EHRLICH, *Kirchenmaler Alois Bauch*, *Altvaterbote* 4/1950, s. 25–26; Krista VORÁČOVÁ, *Vidnavský malíř Bauch*, in: *Ročenka Vlastivědné muzejní společnosti v Jeseníku* 1998, Jeseník 1999, s. 4–6.

53 Ad. LORENZ, *My Life And Work*, s. 17.

54 Tamtéž, s. 18.

k chatrnému zdraví nedostala ani jméno.⁵⁵ Několik dní nato se konal skromný pohřeb. „*Ve které hlavě se zrodil ten bláznivý nápad, že malý Adolf ponese rakev?*“⁵⁶ tázal se řečnický a s malým pochopením Lorenz po letech. Tento zodpovědný úkol byl skutečně svěřen sedmiletému Adolfovi, jemuž se zpočátku malá dřevěná bedna zdála lehká, postupně se ale břemeno proneslo natolik, že je Adolf donesl na hřbitov jen s velkými obtížemi. Tím, co mu dle jeho slov dodávalo sil, byla myšlenka na kýžený tabernákl. O několik dní později proto navštívil pana Baucha a aniž by jako obvykle chodil kolem horké kaše, o skříňku si přímo řekl. Zkroušený umělec mu ji ihned předal a dodal: „*A vezmi si i dva andílky, jestli chceš. Já svého anděla ztratil navždy.*“⁵⁷ Osud byl však k manželům příznivý, neboť jim v následujících letech nadělil další potomky, z nichž zmíněný Alois proslavil rodinné příjmení napříč regionem. Otcovu dílnu převzal již v listopadu 1892, kdy Josef Bauch zemřel v nedožitých 67 letech na mrtvici.⁵⁸

Druhým z avizované dvojice mužů tvořících nedílnou součást Lorenzova dětství je mimořádně pozoruhodný člen tehdejší městské komunity, rytmistr na penzi Florian Pischel. Rodák z Malé Kraše (1815)⁵⁹ prožil první polovinu života coby člen husarského regimentu č. 7, roku 1858 byl ale coby poloviční invalida penzionován a vrátil se do rodného kraje.⁶⁰ Ve Vidnavě nezhálel, mimo jiné zde inicioval chov bource morušového⁶¹ a v 70. letech se stal starostou – právě za něj vzniklo ve Vidnavě ve své době významné gymnázium.⁶² Vedle poměrně značného množství velice zajímavých životních dat se nám dostává rovněž vzácného svědectví o tom, jak Pischela vnímali obyvatelé Vidnavy, nejen ti nejmenší. Jeho autorem není nikdo jiný než Adolf Lorenz, který na Pischela zavzpomínal na stránkách *Mährisch-Schlesische Presse* roku 1930.

„*Nikoliv pastor, okresní soudce ani rektor, ale rytmistr Florian Pischel byl ve městě první autoritou, kterou uznávali mladí i starí. Děti, a především Adolfla, jej však postavily do mnohem vyšší pozice, protože v něm spatřovaly vítězného a slavného generála a válečného hrdinu, a to ne zcela neprávem. Pan rytmistr – nikdy se mu neříkalo jinak, protože přidání jeho jména k titulu by znělo urážlivě – sloužil odspodu jako vojín a italská bojiště opustil jako rytmistr. Nebyl snad takový bezprecedentní úspěch nejjistějším důkazem brilantních hrdinských činů tváří v tvář nepříteli? Adolfla a jeho kamarádi vždy sledovali, kterak rytmistr chodí mezi měšťany ve slávě svého hrdinství. Podle jejich úsudku rozhodl o vítězství rakouských zbraní v Itálii pouze rytmistr, a kde se věci pokazily, u toho rytmistr rozhodně nebyl,*“⁶³ začíná Lorenz své vyprávění, v němž s nadsázkou sobě vlastní reflektuje mile idealizující pohled dítěte na vysloužilého vojáka. Ten se do Vidnavy navrátil ze severní Itálie, odkud si přivedl i manželku,

55 ZA v Opavě, fond Sbirka matrik Severomoravského kraje, inv. č. 3493,, sign. Vi VIII 9, původce: Vidnava, římskokat. f. ú., 1855–1870, s. 93

56 A. LORENZ, *My Life And Work*, s. 19.

57 Tamtéž, s. 20.

58 ZA v Opavě, fond Sbirka matrik Severomoravského kraje, inv. č. 8909, sign. Vi VIII 54, původce: Vidnava, římskokat. f. ú., 1888–1929, s. 42.

59 Tamtéž, inv. č. 3507, sign. Vi VIII 23, původce: Vidnava, římskokat. f. ú., 1814–1852, s. 4.

60 *Kaiserlich-königliches Arme-Verordnungsblatt* 8/1, 1858, s. 62.

61 Státní okresní archiv Jeseník (dále SOKA Jeseník), fond Archiv města Vidnava, inv. č. 370, typ kroniky: obecní, místní označení: Vidnava. Gedenkbuch der Stadt Weidenau mit den Kolonien Neukleinkrosse, Stachlowitz u. Vogtei Weidenau. Zápisy pro léta: 1025–1942, s. 274.

62 *Jahres-Bericht des k.k. Real-Gymnasiums zu Weidenau*, Weidenau 1903, s. 49.

63 Ad. LORENZ, *Der Herr Rittmeister*, s. 215.

sympatickou tmavovlasou dámu hovořící více italsky než německy, která se přátelila s Lorenzovou matkou. Do otcovského domu s ní často zavítal i sám rytmistr, jenž Adolfovi občas promluvil do duše stran jeho nevhodného chování či lajdáctví ve škole. „Žádná výtka neudělala na chlapce větší dojem, než když přišla z úst rytmistra.“⁶⁴ Stejný vliv měl tento muž s huňatým červeným knírem a bojovným výrazem ve vojácké tváři, zbarvené dohněda jižním sluncem, také na Adolfovy kamarády, kdy „i ti nejzlobivější pouliční rošťáci ho vítali příkládáním pravé ruky ke své hřívě. Rytmistr měl pro ně vždy pár blahosklonných přátelských slov“.⁶⁵

Jen jednu věc Lorenz dodatečně starému rytmistrovi „vyčítal“ – jako starosta podle něj nechal odstranit tzv. máselný kámen (Butterstein), sedm metrů dlouhý a zhruba metr široký žulový blok, který se nacházel při zdi staré vidnavské radnice.⁶⁶ I v těch nejparnějších dnech prý příjemně chladil, a proto na něj při trzích ženy pokládaly zeleninu a mléčné výrobky, které daly bloku jeho název. Tento „vácný symbol zašlých časů“⁶⁷ byl, navzdory všeobecnému nesouhlasu místního obyvatelstva, skutečně rozbit a následně použit jako materiál sloupové výzdoby u vchodu nové radnice, jejíž stavba započala v roce 1867.⁶⁸ Pischelovi však Lorenz křivdil – v této době totiž ve funkci starosty města působil Karl Krist, Pischel nastoupil do úřadu až v roce 1870. Jak ale Lorenz sám přiznává, oprávněnost výše vyjádřeného podezření později záměrně nezkoumal, aby si na rytmistra uchoval zcela neposkvřenou vzpomínku.⁶⁹

Starostenský úřad Florian Pischel prokazatelně vykonával jedno desetiletí a zemřel na sklonku ledna roku 1903 v pozeňnaném věku 87 let.⁷⁰ Jeho temperamentní manželka Marie, rozená Locatelli, o níž bude ještě krátce řeč, následovala svého chotě o osm let později.⁷¹

Lékařem od narození (?)

Publikuje-li autobiografii člověk, jenž se proslavil jako fenomenální lékař, čtenář od něj právem očekává, že se dozví o kořenech jeho rozhodnutí vydat se právě na tuto profesionální dráhu. Rovněž Lorenz uvádí nemálo příběhů z dob svého dětství, jejichž ústředním tématem je nemoc či léčba a kterými autor sleduje očividný cíl – prezentovat sebe sama coby doktora od nejranějších let. Jakkoliv se jedná o historiky vesměs zajímavé a jistě hodny pozornosti (mnohé z nich budou uvedeny níže), nelze v nich překvapivě najít jakoukoliv informaci o samotné Lorenzově motivaci stát se lékařem.

Shodou okolností přesně toto téma, tedy otázku původu Lorenzova rozhodnutí věnovat se medicíně, v roce 2017 podrobně rozebral rakouský ortoped a vysokoškolský profesor Gerold Holzer (nar. 1957) ve své studii pro odborné periodikum *Wiener Medizinische Wochenschrift*. V úvodu Holzer píše: „V lékařských biografiích obvykle existuje velmi stereotypní forma prezentace motivace ke studiu a práci, která poskytuje jen málo informací o skutečných

64 Tamtéž.

65 Tamtéž.

66 Záznam o existenci máselného kamene máme již z počátku 19. století, viz Reginald KNEIFEL, *Topographie des kaiserl. königl. Antheils von Schlesien*, Brünn 1806, s. 187.

67 SOKA Jeseník, fond Archiv města Vidnava, inv. č. 370, typ kroniky: obecní, místní označení: Vidnava. Gedenkbuch der Stadt Weidenau mit den Kolonien Neukleinkrosse, Stachlowitz u. Vogtei Weidenau. Zápisy pro léta: 1025–1942, s. 288.

68 Tamtéž, s. 285–288.

69 Ad. LORENZ, *Der Herr Rittmeister*, s. 216.

70 ZA v Opavě, fond Sbirka matrik Severomoravského kraje, inv. č. 8909, sign. sign. Vi VIII 54, původce: Vidnava, římskokat. f. ú., 1888–1929, s. 129.

71 Tamtéž, s. 198.

rozhodovacích procesech a osobních preferencích a motivech. Argumenty se obvykle řídí určitými společenskými očekáváními, tj. autor napíše to, co chce být slyšeno nebo co by mělo být řečeno v určitém čase, určité společenské třídě, určité profesi. Rozhodně se ale nejedná o úmyslné lži nebo lakování na růžovo. Spíše se tak děje proto, že vlastní pohled na rozhodovací proces byl ovlivněn a filtrován mnoha interpretačními vzorci, takže chybí pohled s odstupem na vlastní strukturu příležitostí, společenský tlak, životní náhody a (samozřejmě) ‚nevědomé‘ motivace.“⁷² To je podle Holzera i Lorenzův případ. Slavný ortoped sice popisuje vývoj své kariérní cesty, avšak vynechává důvod, proč se na ni vydal. Zevrubnou analýzou Lorenzovy autobiografie pak Holzer dospívá k názoru, že skutečně směřodatné rozhodnutí stát se lékařem lze datovat až do středoškolských let vidnavského rodáka. Tehdy působil jako domácí učitel v průmyslnické rodině von Rosthorn, která dbala na dobré sociální podmínky svých zaměstnanců, tedy i zajištění řádné zdravotní péče. Především matka Lorenzova svěřence Arthura, Josefina, proslula na sedmihradském panství jako obětavá pomocnice při veškerých zdravotních neduzích tamního obyvatelstva (rodinné sídlo v aradském městečku Gurahont sloužilo dočasně jako špitál) a zároveň udržovala dobré kontakty s profesory na vídeňské lékařské fakultě.⁷³ Zásadní vliv této dámy na svou budoucnost ostatně ve své knize přiznal i samotný Lorenz.⁷⁴

Přestože onen zásadní mezník Lorenzova života zřejmě skutečně uzrál až na prahu dospělosti, je nepochybné, že zájem o aktivní pomoc lidem v něm klíčil od raného dětství. Jím uváděné příběhy s tematikou nemocí a léčby jsou toho důkazem. Historka o pohřbené kočce, která však byla mrtvá jen zdánlivě a po vyhrabání z hlíny vynesla malému Adolfovi pověst lékaře, který dokáže vzkřísit i mrtvé,⁷⁵ je spíše humornou a pro budoucí velkolepou kariéru nijak zásadní epizodkou. O něco více v tomto kontextu zaujme událost z doby, kdy bylo Lorenzovi šest let. Tehdy otec Johann onemocněl tyfem a jeho stav byl natolik vážný, že mu ošetřující lékař Munch nedával mnoho šancí. Sklíčený chlapec se proto rozhodl otcí pomoci sám – na louce nad Vidnavou natrhal velkou kyticí biky ladní (*Luzula campestris*, něm. Hasenbrot), traviny bez jakýchkoliv léčebných účinků, která tehdy kvetla typicky kaštanově hnědými květy. Ve chvíli, kdy na Johannovu peřinu kytice dopadla, již nemocný věděl, že nad zákeřnou chorobou zvítězil, to však chlapec netušil, pročž ho mimořádně potěšila otcova slova: „Pokud budu mít lékaře, jako je malý Adolf, určitě se uzdravím.“⁷⁶

Do téhož časového období lze zařadit rovněž příhodu se žebračkou, která jednoho dne vešla do domu a opřela se o sklepní dveře. Adolf jí na babiččinu výzvu podal kus chleba, žena ale nereagovala. Když chlapec přišel blíže a almužnu vložil do zkřížených dlaní, žebračka se najednou zády zřítila do temného sklepa. Po ohlušujícím rachotu následovalo úplné ticho. Adolf ihned zburcoval celý dům ku pomoci. Obraz potlučené ženy mu zůstal v paměti navždy. „Nebylo to tak, že by krvácela z nějaké rány nebo že by utrpěla nějaká jiná zevní zranění. Daleko strašlivější byl nafouklý obličej s vytřeštěnýma očima a krvavou, červenou pěnou u úst, stejně jako křečovitě záškuby rukou a nohou a celého těla.“⁷⁷ Lékařem stanovená

72 Gerold HOLZER, *Adolf Lorenz' Entscheidung zum Medizinstudium*, Wiener Medizinische Wochenschrift 2017/167, s. 127.

73 Tamtéž, s. 129.

74 A. LORENZ, *My Life And Work*, s. 54.

75 Tamtéž, s. 6–7.

76 Tamtéž, s. 22.

77 Tamtéž, s. 25.

diagnóza zněla epilepsie. Ještě téhož večera se babička Thekla chlapce zeptala, jestli se stále chce stát lékařem. I navzdory tomuto zážitku, jenž se snadno mohl stát traumatizujícím, jí však vnuk odpověděl: „*Nemusel bych být zrovna lékařem pro padoucnici.*“⁷⁸

Tato příhoda, resp. konkrétně ona babiččina otázka, jednoznačně svědčí o tom, že se Lorenz zamýšlel nad kariérou v oblasti medicíny již v útlém věku a že o těchto chlapcových preferencích věděli i lidé z jeho nejbližšího okolí.

Do velkého světa a občas zase zpátky

Lorenzův strýc Johann Ehrlich, chceme-li otec Gregor, na svůj svatební slib sestře Agnes nezapomněl. Poté, co Adolf roku 1865 dokončil obecnou školu, rodný kraj na koňském povoze opustil, aby v Opavě nastoupil na vlak mířící do Rakous. „*Odchod z domu nebyl tak bolestivý, jak se Adolf bál, protože zážitek z cesty přes a za hřbet nízkých kopců, které do té doby ohraničovaly celý jeho svět, zážitek z nových věcí, zejména z jízdy lokomotivou, o které toho tolik slyšel, to vše vedlo k zapomenutí všech obav,*“⁷⁹ popisoval Lorenz svou cestu po mnoha letech. Jeho další životní osudy se již v německojazyčném i českém prostředí dočkaly řady odborných i popularizačních článků, přesto není od věci je alespoň ve stručnosti shrnout.

Po absolvování nižšího gymnázia při benediktinském klášteře v korutanském městečku Sankt Paul im Lavanttal zahájil studia na vyšší střední škole v Klagenfurtu, roku 1874 se zapsal na lékařskou fakultu vídeňské univerzity. Zde si nadaného studenta vzal záhy pod křídla přednosta 1. chirurgické kliniky prof. Eduard Albert, žamberský rodák a již tehdy věhlasný chirurg, který se živě zajímal o české intelektuální prostředí.⁸⁰ Slibně se rozvíjející kariéru Lorenzovi ale zanedlouho ohrozila nepříjemná skutečnost. Na konci 19. století lékaři operovali bez ochranných rukavic a jako dezinfekční prostředek používali agresivní roztok kyseliny karbolové. Na tento přípravek se však u Lorenze objevila těžká alergie doprovázená rozsáhlým ekzémem na rukou. Pokračovat v dráze chirurga tak nebylo možné a zlomený Lorenz začal uvažovat o otevření soukromé lékařské praxe. Profesor Albert však ve snaze nepřijít o mimořádně nadaného lékaře Lorenzovi navrhl, aby zacítil na obor, jenž byl tehdy ještě v plenkách – na tzv. suchou chirurgii, tedy na ortopedii. Mladý lékař se zaměřil na léčbu vrozených dysplazií kyčelního kloubu, skoliózy páteře, deformit končetin a celkově abnormalit lidské kostry, zejména pak u malých dětí. Léčebné techniky, založené nikoliv na vnitřních, ale vnějších operativních zákrocích, Lorenz postupně zdokonalil, díky čemuž jej bez nadsázky můžeme označit za jednoho ze zakladatelů ortopedie jako vědního oboru. Nejslavnějším okamžikem jeho kariéry se pak stal rok 1902, kdy vyléčil dceru chicagského miliardáře Jonathana Armoura, na jehož náklady podnikl léčebnou tour napříč Spojenými státy. V USA vyléčil na 160 dětí a stovky kolegů lékařů naučil metodám moderní ortopedie.⁸¹ Jeho jméno se začalo skloňovat napříč celým světem.

Onen ne zcela ojedinělý fenomén, kdy úspěšné osoby pozvolna zapomenou, či přímo zanevrou na své rodné město, se Adolfa Lorenze rozhodně netýká. Jeho blízký vztah k Vidnavě často zmiňovali jeho regionální životopisci, podle nichž slavný ortoped „*nikdy nezapomněl, že je synem chudého sedláře*“⁸² a důkaz o své citové vazbě ke Slezsku podal rovněž samotný

78 Tamtéž.

79 Tamtéž, s. 32.

80 Helena KOKEŠOVÁ, *Eduard Albert: Prostředník mezi Čechy a Němci*, Praha 2014, 328 s.

81 M. MATELA, „*On a Tour of Mercy.*“, s. 38.

82 J. EHRLICH, *Prof. Dr. Adolf Lorenz*, s. 213.

Lorenz, když napsal, že „během svého dlouhého života opakovaně navštívil své drahé rodné město Vidnavu“.⁸³ Tato slova použil v souvislosti se vzpomínkou na Floriana Pischela a s rozčarováním z toho, že při jedné z návštěv již na hřbitově nenašel rytmistrův hrob. Syn Albert, který mimochodem Pischelovi věnoval celou jednu kapitolu své vzpomínkové knížky, si zase vybavoval chvíli, kdy s otcem zaklepal na dveře vidnavského domu, kde Pischelovi bydleli. „Otevřela štíhlá stařenka se sněhově bílými vlasy [...] a jiskřivýma, uhlově černýma očima. Na několik vteřin se zadívala na mého otce a pak s teatrálně roztaženými pažemi vykřikla hlubokým, melodickým hlasem: ‚Adolfo mio carissimo, viene qui!‘ [Adolfo, můj nejdraší, pojď sem – pozn. autora] a přitiskla si ho srdečně k hrudi.“⁸⁴

V souvislosti s Lorenzovými meziválečnými návraty do Vidnavy pak cenné svědectví podala paní Bauch, manželka zmíněného Aloise Bauchy, kterou Lorenz navštívil o svátku Božího těla roku 1930. Svěřil se jí, že by rád navštívil nezapomenutelná místa své vlasti, včetně domu pana Bauchy, kde jako chlapec často pobýval. Poté vlídně vyprávěl o své práci i o cestách do Ameriky, kde se mu podařilo vybřednout z tíživé poválečné finanční situace.⁸⁵ Bauchovým ukázal rovněž fotografii svého domu v Altenbergu. Následně se s Aloisem Bauchem odebral do kostela, aby, jak prohlásil, znovu spatřil obraz svaté Kateřiny zavěšený nad hlavním oltářem. Chtěl také navštívit hrob své dětské lásky, jejíž fotografii měl u sebe. O kterou dívku se mělo jednat, paní Bauchová bohužel nespecifikuje.⁸⁶

Ten nejslavnější a v tomto textu již vícekrát avizovaný návrat Adolfa Lorenze, „kterého my sudeští Němci, a obzvláště my Vidnavané, můžeme s hrdostí a vděčností nazývat svým“,⁸⁷ se však odehrál v létě roku 1935, kdy zde Lorenz odhalil svou pamětní desku.

„Zúčastnil jsem se vlastního pohřbu“

V první polovině 30. let na jednom ze zasedání vidnavských radních vznesl jeden z nich, majitel autopůjčovny Franz Krischke, velice zajímavý návrh – vytvořit nejvýznamnějšímu rodákovi pamětní tabuli, která by se umístila na dům, kde strávil velkou část svého dětství (tehdy objekt sloužil jako hotel Menzel). Základnu pro tento počín rozhodně měl, neboť v dané době působil jako starosta města řezník a zdatný obchodník Johann Fuhrmann, všeobecně uznávaný a dlouholetý veřejný činitel, jenž byl shodou okolností Lorenzův vrstevník, a tedy i spolužák z obecné školy.⁸⁸ Fuhrmann, stejně jako celá městská rada, návrh ihned odsouhlasil. Nyní zbývalo od myšlenky přejít k činům. Jako zhotovitel byl vybrán umělec z nejpovolanejších, nadregionálně proslulý sochař Josef Obeth,⁸⁹ jemuž Lorenz vzhledem ke svému pobytu za

83 Ad. LORENZ, *Herr Rittmeister*, s. 216.

84 Al. LORENZ, *Wenn der Vater mit dem Sohne*, s. 27.

85 V roce 1922 vyhověl žádosti amerických kolegů, aby se opět vypravil za oceán, nicméně kvůli poválečné inflaci přišel o veškeré své jmění a cestu podnikl za vypůjčené peníze. Tentokrát jej ale nevířaly jásající davy, některé noviny se dokonce proti jeho přítomnosti na americké půdě ostře vymezily. Ve svých sedmdesáti letech tak prakticky začínal nanovo, přesto onu pomyslnou druhou rukavici díky své urputnosti znovu našel. Jakmile se jeho finanční situace opět stabilizovala, zaslal 25 000 dolarů do Vídně s tím, aby tato částka byla přerozdělena mezi instituce pomáhající dětem zasaženým světovou válkou. Více viz A. LORENZ, *My Life And Work*, s. 265–321; F. THEN, *Ein berühmter Weidenauer*, s. 12.

86 J. EHRLICH, *Prof. Dr. Adolf Lorenz*, s. 213.

87 *Ich durfte helfen. Zum 100. Geburtstag*, s. 24

88 M. MATELA, *V erbú sekera a čest. Vidnavský řezník a starosta Johann Fuhrmann*, Kulturní revue Olomouckého kraje – KROK 2023/3, s. 49–55.

89 Bohumila TINZOVÁ – Marian ČEP, *Sochař Josef Obeth: 1874–1961: život a dílo*, Štítý – Opava 2008, 189 s.

velkou louží nemohl osobně sedět modelem, takže se mistr musel spokojit s lékářovou fotografií. Úkolu se však, jak bylo ostatně jeho zvykem, zhostil skvěle. Po dokončení práce a osazení desky na zeď nezbyvalo než tabuli slavnostně odhalit. Stát se tak mělo u příležitosti srazu absolventů zaniklého vidnavského gymnázia.⁹⁰

Lorenze počín svých krajanů přirozeně potěšil, přesto se neubráníl lehké melancholii: „*Cítíl jsem, že odhalení pomníku bude mým pohřebním dnem; protože ti, kteří jsou oslavováni památkami, jsou pro naše okolí vždy mrtví, i když ještě žijí.*“⁹¹ O to více ale na tento akt pohlíží – jako ostatně na vše – s patričním nadhledem. „*Ať už jsem chtěl, nebo ne, stal jsem se nyní pravidelným hostem [Menzelova hostince – pozn. autora], ovšem pouze na vnější straně domu. Doufám, že tento kamenný neplatící host domu platící hosty nevydělá, ale spíše přitáhne. Těšil jsem se na osudný den se smíšenými pocity. Splnit všechny požadavky na vlastním pohřbu totiž není snadné, zvláště když se člověk cítí tak úzce spjat s pozemským životem, jako jsem se tehdy cítil já kvůli silným revmatickým bolestem svalů a kloubů. Nejenže musíte být naživu, ale musíte stát přiměřeně dobře na nohou, a dokonce byste měli být schopni sami pronést smuteční řeč,*“ píše Lorenz, který v podobně vtípném a sebeironickém duchu pokračuje i dále, o čemž ostatně svědčí samotný název kapitoly *Zúčastnil jsem se vlastního pohřbu*.

Do Vidnavy dorazil Lorenz automobilem se synem Albertem pravděpodobně již den před slavností, tj. v sobotu 17. srpna. Ve své autobiografii líčí v krátkosti dojmy, jaké v něm návrat zanechal. Vše vypadalo jako dřív, jen domáčkěji a pohodlněji. Nemohl se však ubránit pocitu, že se nad městečkem vznášela jakási tichá melancholie, lidé mu připadali depresivní a tiší, což mimo jiné přičítá i zrušení zdejšího gymnázia roku 1927, čímž, jak doslova uvádí, bylo město okradeno o svůj význam. „*Krásnou minulost jsme si připomněli s přáteli. Městu jako pohraničnímu sídlu bez přeshraničního styku hrozí ekonomická smrt. Snad se Vidnavě podaří stát se klidným útočištěm pro penzisty,*“⁹² zamýšlí se nad budoucností rodného města Lorenz.

Nedělní den 18. srpna 1935 začal překrásným ránem, vzduch byl svěží, mezi mraky začalo prosvítat slunce. Řady křesel před místem konání se plnily hosty, za nimi se scházelo mnoho přihlížejících zvědavců. Průčelí domu Lorenzova dětství bylo bohatě vyzdobeno girlandami, květinami a vlajkami, esteticky zdatně naaranžovaná bílá opona zakrývala pamětní desku. Lorenzův přítel z dětství, starosta Fuhrmann, si při této příležitosti oblékl černý kabát zvaný Bratenrock (sahající do půle lýtek), který mu však byl, jak se dozvídáme z Lorenzových vzpomínek, příliš těsný. Podobné trápení měl pan purkmistr rovněž s bílými rukavicemi, jež každou chvíli hrozily prasknutím. Když byli všichni připraveni, z reproduktoru se ozvalo srdečné přivítání. „*Hezká dívenka, která byla kdysi mou pacientkou a z níž jednoho dne vyroste kráska, mi předala kytici růží a přednesla dlouhou báseň, kterou bych se nazpaměť učit nechtěl.*“⁹³

90 F. THEN, *Enthüllung der Gedenktafel*, s. 213–214. Více o vidnavském gymnáziu, ve své době významné regionální vzdělávací instituci, viz např. Josef SCHNEIDER, *Das Weidenauer Gymnasium*, in: Das Weidenauer Ländchen, Sudetenschlesien. Eine Chronik Herausgegeben vom Heimatbund Weidenau-Großkrosse e. V., Neuburg a. d. Donau 1986, s. 149–152; Hermann HAUKE, *Školské programy gymnázia ve Vidnavě jako historický pramen*, in: XIII. svatováclavské mezinárodní setkání v Jeseníku: sborník referátů, Jeseník 2013, s. 17–19.

91 Ad. LORENZ, *Ich wohne meinem Begräbnis bei*, s. 25.

92 Tamtéž.

93 Tamtéž, s. 26.

Obr. 6: Dr. Lorenz při odhalení své pamětní desky 18. srpna 1935 na vidnavském náměstí. Sbírká obrazového a fotografického materiálu SOKA Jeseník, nein., sign. 55/111.

Sám Lorenz znění této básně neuvádí, nicméně, jak již bylo řečeno v úvodu studie, oslavné dílko Hanse Hellera o jedenácti slokách se naštěstí zachovalo díky vánočnímu vydání periodika odsunutých občanů Vidnavy a Velké Kraše z roku 1951.⁹⁴ Autor své verše koncipuje jako směs různorodých prohlášení o slavném lékaři ze strany obyvatel města – od drobotiny („*Sotva šestiletý chlapec milý / zvolá: Tam on na svět přišel! / Tudy v kočárku jej zas vozili! / Od babičky jsem to slyšel.*“)⁹⁵ po Lorenzovy současníky („*Starý jeho přítel stočil / zrak svůj směrem k náměstí: / Tady jako kluk skotačil / ba došlo i na pěsti.*“).⁹⁶ Od ženy z pomyslného davu se zase dozvídáme, že Lorenz uzdravil jejího manžela, dalšímu zase dceru. Posledními čtyřmi slokami pak vrcholí glorifikace slavného lékaře („*Ano, městečko naše Vidnava / hrdě jej má za syna. / A hrdě jak dítě ho poznává / zelená slezská krajina.*“)⁹⁷ a završuje ji závěrečné zvolání, totožné s koncem první sloky, že „*dnes je vyznamenán jeden velikán.*“⁹⁸

94 H. HELLER, *Festgedicht*.

95 V originále: „*Ein Knirps von kaum noch sechs Jahren / Ruft: Da kam er einst auf die Welt! / Da wurd er im Wäglein gefahren! / Großmutter hat mir es erzählt.*“

96 V originále: „*Ein älterer Genosse nun zieleit / Den Blick auf den Ring und verschnauft: / „Erst hat er doch hier noch gespielt / Und dann noch als Junge gerauft!“*“

97 V originále: „*Ja, stolz seinen Sohn ihn nennet / Das Städtlein Weidenau, / Und stolz als Kind ihn erkennt. / Der grünende Schlesiergau.*“

98 V originále: „*Denn heut wird ein Großer geehrt!*“ V první sloce v mírně odlišném znění: „*Es wird heut ein Großer geehrt!*“

**Obr. 7: Lorenzův proslov k přítomným chvíli poté,
co odhalil pamětní desku na zdi domu, kde prožil část dětství.**

Sbírka obrazového a fotografického materiálu SOKA Jeseník, nein., sign. 55/110.

Poté se vidnavské náměstí již rozeznělo tóny československé hymny, která „pozdravila i starého syna města, jehož dětské uši tento zvuk neznaly. Přestože můj drahý starý přítel, prezident Masaryk, pochválil vedení města za jeho úmysl mě vyznamenat, nemohl zajít tak daleko, aby na nynější české půdě povolil rakouskou hymnu. Slezské lidové písně, které s velkou vervou předváděl smíšený sbor krásných slečen a nadějných mladíků, mi zněly více domácky“.⁹⁹ svěřil se Lorenz, jenž se s „drahým starým přítelem“ Masarykem poprvé setkal na pitevně rakouské univerzity a udržoval s ním až do konce prezidentova života čilý písemný kontakt.¹⁰⁰

Po nezbytných projevech představitelů města a hlaholu kostelních zvonů byl dr. Lorenz vyzván, aby se podělil o několik slov. Na první pohled humorný projev, přednesený z okna prvního patra, v sobě však – plně v duchu Lorenzova myšlení – nese hluboce filozofické, až existenciální úvahy. O slávě, lidské existenci a její pomíjivosti.

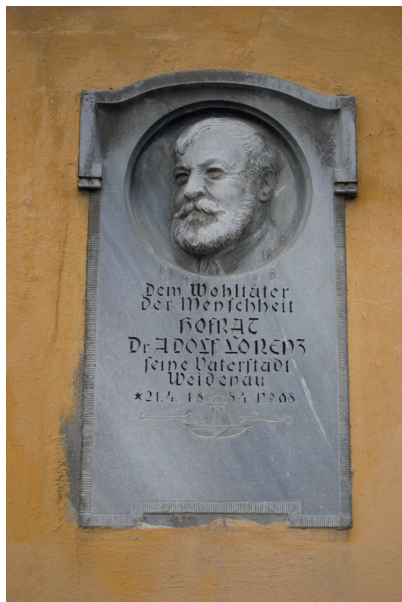
Na samém počátku Lorenz rodnému městu za tuto čest upřímně poděkoval, zároveň ale vyjádřil lítost nad těmi, jimž se dostalo pocty být odliti do bronzu či vytesáni do mramoru, neboť jsou odsouzeni upírat svůj zrak stále na totéž místo. „Musí vydržet na svém podstavci, ať páli slunce, nebo prší, v zimě i v létě, ať už je den, či noc, po celé roky a staletí. Když jsem se na tyto ubožáky díval, často mě napadlo, že kdyby všichni tito nešťastníci nebyli mrtví, už by na svých piedestalech dávno umírali nudou. Neměl jsem nejmenší tušení, že by mě podobný

99 Ad. LORENZ, *Ich wohne meinem Begräbnis bei*, s. 26.

100 Helena KOKEŠOVÁ, *Tomáš Garrigue Masaryk a ortoped Adolf Lorenz*, *Práce z dějin Akademie věd 11/1*, Masarykův ústav a Archiv Akademie věd ČR, Praha 2019, s. 53–72.

osud mohl potkat na tomto rohu ulice,¹⁰¹ glosoval Lorenz a ihned podotkl, že on se coby muž z kamene rozhodně nudit nehodlá. Bude pozorovat děti jdoucí do školy – ty pracovité pochválí, ty línější pokará a slabší utěší. Bude sledovat hemžení na náměstí v časech trhů a nezříká se ani smutnějších povinností mramorového hlídače: „Cesta kolem mě vede ke hřbitovu; každý, kdo v tomto městě zemře, bude tudy muset na své poslední cestě projít. [...] Budu mít dost práce, abych každému z nich řekl laskavé slovo: Sit terra tibi levis, requiescas in pace! [Budiž ti země lehká, odpočivej v pokoji! – pozn. autora].“¹⁰²

Za své služby se ale, jak Lorenz pokračoval dále, dočká odměny, byť si na ni bude muset počkat plných 1 803 let. Svá slova překvapeným přítomným vzápětí vysvětlil. V létě roku 1858, kdy byly Lorenzovi pouhé čtyři roky, se totiž na obloze objevila kometa, jež dostala jméno po svém objeviteli, italském astronomovi Giovanni Battistu Donatim (1826–1873) a která patřila k nejkrásnějším kometám, jaké za poslední staletí lidstvo spatřilo.¹⁰³ Její ohon měřil neuvěřitelných 90 milionů kilometrů¹⁰⁴ a byla viditelná i za denního světla od června 1858 až do března roku následujícího, přičemž v říjnu byla zbarvena do nádherných zlatožlutých tónů a podobala se pšeničnému klasu.¹⁰⁵ Kometou se pozemšťané kochali na řadě míst světa a výjimkou nebyla ani Vidnava, kde se na náměstí dle Lorenzových vzpomínek každého večera scházeli mladí i staří, aby na vlastní oči spatřili ten nebeský zázrak. Jedni se modlili, druzí věštili nastávající válku, či přímo konec světa, další jen posedávali a kochali se. O řadu let později se Lorenz dočetl, že období oběhu komety bylo vypočítáno na 1 880 let. „Vzhledem k tomu, že od té doby uplynulo sedmdesát sedm let, zbývá mi ještě osmnáct set tři let čekat na návrat komety. To je pro kamenného muže velmi krátká doba, protože jako pro našeho Pána Boha je i pro něj tisíc let jako den. Až se kometa vrátí, budu za svou službu odměněn a budu jediným mužem na světě, který Donatihu kometu viděl dvakrát.“¹⁰⁶

Obr. 8: Pamětní deska nejvýznamnějšího vidnavského rodáka se zachovala dodnes.

A když velký světelný zázrak, pokračoval Lorenz, navštíví naši noční oblohu ještě po sto tisíci, věčnost se tím nezkrátí ani o okamžik. Země se stále bude točit kolem Slunce, letní večery budou stejně krásné, jako bývaly vždy. A tři archandělé budou věčně chválit Boha ve své modlitbě: „A všechna výsostná tvá díla / Jsou nádherná jak v prvý den!“ čímž Lorenz odkázal na slavného

101 Ad. LORENZ, *Ich wohne meinem Begräbnis bei*, s. 26.

102 Tamtéž, s. 27.

103 Viz např. Jospin KLECZEK, *Astronomický a astronautický slovník*, Praha 1963, s. 92; Arnošt DITTRICH, *O kometách*, Praha 1910, s. 19.

104 Miroslav PLAVEC, *Komety a meteory*, Praha 1957, s. 52. Udáván bývá i rozměr 70 milionů kilometrů, viz např. Vladimír GUTH, *Astronomie I*, Praha 1954, s. 567.

105 Josef SADIL – Pavel PŘÍHODA, *Procházky vesmírem*, Praha 1971, s. 60.

106 Ad. LORENZ, *Ich wohne meinem Begräbnis bei*, s. 27.

Goethova *Fausta*.¹⁰⁷ „A nyní, moji drazí přátelé, tato kamenná ústa zůstávají odsouzena k věčnému mlčení,“¹⁰⁸ ukončil Lorenz svou řeč, vyšel z domu bočními dveřmi a k smrti unavený bez dalšího loučení nasedl do vozu syna Alberta.¹⁰⁹

Ještě téhož dne dorazili oba muži do Lorenzovy vily v Altenbergu. Čtyři roky nato vypukla druhá světová válka. Adolf Lorenz se do rodné Vidnavy již nikdy nepodíval, zesnul ve spánku 12. února 1946. Dožil se 91 let. Nobelovu cenu, která mu roku 1923 unikla o pouhý jeden hlas, obdržel o padesát let později jeho syn Konrad, jeden ze zakladatelů etologie a výrazný myslitel. Pamětní tabule na vidnavském náměstí kupodivu přežila turbulentní 20. století, a „kamenný muž“ Lorenz zde tak na kolemjdoucí tiše pohlíží dodnes. Nelze než doufat, že tomu tak bude i za 1 715 let, kdy se našim potomkům nad hlavami opět naskytne pohled na záři Donatiho komety.

Dr. Adolf Lorenz and Vidnava. Childhood, Memories and Returns

Summary

Only a few personalities associated with the Jeseník region can measure up to the monumentality of their legacy with the „father of orthopedics“ Dr. Adolf Lorenz (1854–1946), who, thanks to his spectacular successes in the field of restoring health, especially to children, has forever been ranked among the most important faces of world medicine. While a number of professional studies and articles have been published about his innovative methods, the topic of his roots, childhood and later returns to his native region has remained aside.

He was born in Vidnava (German: Weidenau) as the first child of a saddler and an innkeeper, Johann Lorenz, and mother Agnes, née Ehrlich. While Dr. Lorenz always remembered his father with love, as well as his two brothers, he never developed a relationship with his mother and sister. He clung a fortiori to his maternal grandmother Thekla. In his autobiography, published in 1936 by Charles Scribner's Sons in New York under the title *My Life And Work: The Search For A Missing Glove*, which is an irreplaceable source of research on the life and work of the famous doctor, Lorenz remembers not only his family background, but also various incidents and some interesting personalities of his childhood in Vidnava, such as the painter Josef Bauch. He also devotes a considerable part to stories that are intended to prove his inclination towards the profession of a doctor from an early age. In addition to this source, registry and other archival records, articles by regional historians, e.g. Franz Theno or Josef Ehrlich, and last but not least, Lorenz's son Albert's memorial book „Wenn der Vater mit dem Sohne...“ from 1978 served as a source base.

Thanks to the support of his uncle Johann Ehrlich, a monk at the Carinthian monastery of Sankt Paul im Lavanttal, Lorenz left Vidnava at the age of eleven and gradually worked his way up to be a leading expert in the field of orthopedics, whose name was famous all over the world. However, he did not forget his homeland and returned to Vidnava to visit his old friends and reminisce about the places of his youth.

His most famous return took place in August 1935, when he ceremoniously unveiled a commemorative plaque on the house within whose walls he spent part of his childhood. At the instigation of the town council, which was then headed by Lorenz's classmate from elementary school, mayor Johann Fuhrmann, this piece of work was carved from marble by the famous sculptor Josef Obeth. Lorenz described the festive event colourfully and with exaggeration in his autobiography – the chapter is aptly titled *I Attend My Funeral*.

Mgr. Matěj Matela
Vlastivědné muzeum Jesenicka
etnograf@muzejjesenik.cz

107 Johann Wolfgang von GOETHE, *Faust*, Praha 1942, s. 18.

108 Ad. LORENZ, *Ich wohne meinem Begräbnis bei*, s. 27.

109 Lorenz v řadách přítomných zanechal nepochybně silný dojem, o čemž svědčí např. slova Johanna Ehrlicha: „Všichni, kdo se této slavnosti zúčastnili, nikdy nezapomenou na velkého starého pána s bílým plnovousem a přátelskýma očima, který po krátkém proslovu starosty Fuhrmanna tak vtípnými, srdečnými slovy podal z okna vysvětlení k vlastní pamětní desce.“ J. EHRlich, *Prof. Dr. Adolf Lorenz*, s. 213.